
Г л а с н и к
Етнографског института
Српске академије наука и уметности

LVII (2)

Београд 2009

Г

Е

И

УДК 39(05)

ISSN 0350-0861

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ

ГЛАСНИК
ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА
LVII
свеска 2

Главни и одговорни уредник:
Драгана Радојичић

Међународни уређивачки одбор:

Радост Иванова, Елефтериос Алексакис, Петер Славковски, Габриела Килианова,
Милица Бакић-Хејден, Ингрид Славец-Градишник, Марина Мартинова

Уређивачки одбор:

Гојко Суботић, Софија Милорадовић, Јелена Чворовић, Љиљана Гавриловић,
Александра Павићевић, Лада Стевановић, Бојан Жикић

Рецензентски тим:

Војислав Становчић, Ана Лулева, Мирослава Лукић-Крстановић, Младена
Прелић, Душан Дрљача, Александра Битусикова, Мојмир Бенца, Јана
Поспишилова, Мирослава Малешевић, Гордана Благојевић

Секретар уредништва:
Марија Ђокић

Примљено на VIII седници Одељења друштвених наука САНУ одржаној 15. децембра
2009. године, на основу реферата академика Војислава Становчића

БЕОГРАД 2009.

UDC 39(05)

ISSN 0350-0861

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY

BULLETIN
OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY
LVII
No. 2

Editor in chief:
Dragana Radojičić

Interantional editorial board:
Radost Ivanova, Elefterios Alexakis, Peter Slavkovsky,
Gabriela Kilianova, Milica Bakić-Hayden, Ingrid Slavec-Gradišnik, Marina Martynova

Editorial board:
Gojko Subotić, Sofija Miloradović, Jelena Čvorović, Ljiljana Gavrilović,
Aleksandra Pavićević, Lada Stevanović, Bojan Žikić

The reviewers:
Vojislav Stanovčić, Ana Luleva, Miroslava Lukić-Krstanović, Mladena Prelić,
Dušan Drljača, Alexandra Bitusikova, Mojmír Benža, Jana Pospíšilová,
Miroslava Malešević, Gordana Blagojević

Secretary:
Marija Đokić

Accepted for publication by the reference of academician Vojislav Stanovčić, at VIII meeting of the Department of Social Sciences SASA, on December 15th 2009.

BELGRADE 2009

Издавач:
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 36/IV, Београд, тел. 011-2636-804
eisanu@ei.sanu.ac.rs
www.etno-institut.rs

Рецензент:
академик САНУ Војислав Становчић

Лектор:
Софија Милорадовић

Превод на енглески:
Јелена Чворовић

Коректор:
Марија Ђокић

Штампа:
Академска издања
Београд

Тираж:
500 примерака

Штампање публикације финансирано је из средстава
Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије

Део радова у овом Гласнику резултат је рада на пројектима:
Србија између традиционализма и модернизације – етнолошка и антрополошка
проучавања културних процеса (бр. 147020), *Антрополошко испитивање комуникације у*
савременој Србији (бр. 147021) и *Етницитет: Савремени процеси у Србији, суседним*
земљама и дијаспори (бр. 147023), које је у целини финансирало МНТР РС.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

39(05)

Гласник Етнографског института = Bulletin of the Institute of Ethnography /
главни и одговорни уредник Драгана Радојичић. – Књ. 1, бр 1/2 (1952) –
Београд : Етнографски институт САНУ (Кнез Михаилова 36/IV), 1952 –
(Београд : Академска издања). – 24 cm

Годишње

ISSN 0350-0861 = Гласник Етнографског института

COBISS. SR-ID 15882242

Summary Садржај

<i>Marijana Mitrović</i> , Colours of the New Face of Serbia: National Symbols and Popular Music	8
<i>Маријана Митровић</i> , Боје „новог лица Србије“: национални симболи у популарној музици	18
<i>Gordana Blagojević</i> , Belgrade Breakdance Girl: Breaking Gender-Specific Stereotypes with Dance	19
<i>Гордана Благојевић</i> , Београдска брејкденс девојка: <i>брејковање</i> (ломљење) полних стереотипа плесом	23
<i>Maria Hnaraki</i> , Speaking Without Words: Zorba’s Dance	25
<i>Марија Хнараки</i> , Језик тела: Зорбин плес	34
<i>Lada Stevanović</i> , Funeral Ritual and Power: Farewelling the Dead in the Ancient Greek Funerary Ritual	37
<i>Лада Стевановић</i> , Погребни ритуал и моћ: опраштање од мртвих у античком грчком погребном ритуалу	51
<i>Mladena Prelić</i> , The Serbs in Slovenia: a New Minority	53
<i>Младена Прелић</i> , Срби у Словенији као <i>новодобна мањина</i>	68
<i>Marta Stojić</i> , The Erased in Slovenia: Is There an End to the Story?	69
<i>Марта Стојић</i> , Избрисани Словеније: назире ли се крај приче?	81
<i>Iwona Kabzińska</i> , Trauma kulturowa. Doswiadczenie zmaian systemowych w postsocjalistycznej Polsce	83
<i>Iwona Kabzinska</i> , A Cultural Trauma: Outcomes of the System Change in Post-Socialist Poland	94
<i>Evy Johanne Håland</i> , 15 th August on the Aegean Island of Tinos	95
<i>Еви Јоана Халанд</i> , Празник Пресвете Богородице на егејском острву Тинос	110
<i>Jadranka Đorđević Crnobrnja</i> , Legal Inheritance in the Domain of Ideal and Real	111
<i>Јадранка Ђорђевић Црнобрња</i> , Законско наслеђивање на релацији идеално – реално	120
<i>Zorica Divac</i> , An Ethnological Look at the Issue of Prolonged Adolescence	123
<i>Зорица Дивац</i> , Етнолошки поглед на проблеме „продуженог детињства“	129
<i>Naško Križnar</i> , Podobe kulture v vizualni etnografiji	131

<i>Naško Križnar</i> , Images of Culture in Visual Ethnography	140
<i>Галин Георгиев</i> , За един ритуал преди и след сто години. Функции на Гергьовденската обредност във всекидневния живот на Българите от с. Чушмелий в Украйна	141
<i>Galin Georgiev</i> , For One Ritual Before and After Hundred Years. Functions of St. George's Day-Rites in Everyday Life of Bulgarians from the Village of Chushmeley, Ukraina	162

Scientific Critique and Polemic

<i>Maria Hnaraki</i> , Julie Mostov. Soft Borders: Rethinking Sovereignty and Democracy	163
<i>Милош Луковић</i> , Ján Botík, Etnická história Slovenska. K problematike etnicity, etnickej identity, multietnického Slovenska a zahraničných Slovákov	165
<i>Александра Павићевић</i> , Слике прожимања: Драгана Радојичић, Слике из Боке	166
<i>Милош Луковић</i> , Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska	167
<i>Милеса Стефановић-Бановић</i> , Петар Славковски, Свет који нестаје. Традиционала аграрна култура Словака у централној и јужној Европи	169

Chronicles

<i>Александра Павићевић</i> , „Држава, наука, култура“, научни скуп у организацији етнолошко-антрополошког друштва Србије.	173
<i>Милош Луковић</i> , Научни скуп у Чешкој Републици	176
Report on activities Institute of Ethnography, SASA 2001-2010	179
Извештај о раду Етнографског института САНУ и његова кадровска структура у периоду од 2001. до 2010. године	182
General Guidelines for Submissions	185
Упутство за ауторе	186

Chronicles

„Држава, наука, култура“

научни скуп у организацији Етнолошко-антрополошког друштва Србије,
Београд, Етнографски музеј 11-12. јун 2009.

Иницијатива обновљеног Етнолошко-антрополошког друштва Србије да свој први научни скуп посвети теми актуелног односа државе, науке и културе, показала се као више него корисна и потребна платформа за уочавање и резимирање различитих врста и нивоа проблема са којима се тренутно суочава етнологија/антропологија, али и хуманистичке науке у целисти.

Током дводневног заседања, своје радове изложило је двадесет етнолога/антрополога и два историчара уметности. Рад се одвијао у оквиру три панела: 1) Култура ревизије у савременој Србији: узор, учинци, последице; модератор проф. др Иван Ковачевић, Катедра за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду, 2) Идентитет(и) и јавна сфера; модератор др Младена Прелић, из Етнографски институт САНУ и 3) Нова концептуализација музејског рада: мисије и визије, концепције и стандарди; модератор мр Мирјана Менковић, Етнографски музеј у Београду.

Односу државе према науци и култури био је посвећен први панел, чији су учесници покушали да укажу на погубне последице ревизионистичких захвата на научно-истраживачки рад. Бирократска суштина ревизионистичког подухвата, те недостатак увида у специфичности научног истраживања

везаног за хуманистичке науке доводи озбиљно у питање опстанак ових дисциплина, као и институција које су њихови носиоци. Ово је свакако у супротности не само са прокламованим проевропским курсом државе, који иначе налаже повећање броја научника и већа издвајања за науку из државног буџета, него противречи и Декларацији о заштити нематеријалне културне баштине, чији је потписник и Србија, и у коју свакако спадају научна и културна делатност. Др Иван Ковачевић је у свом излагању, под називом „О ћуркама, пилићима и цитатним индексима“ указао на недостатности сциентрометријских метода оцењивања квалитета научног рада кроз његову квантификацију. Осим тога, инсистирањем на објављивању научних радова у часописима који се налазе на листама чији уређивачи и сами истичу њихову немеродавност у погледу резултата истраживања из области хуманистике, ове дисциплине су изведене на тржиште коме не припадају. Тиме је извршена маргинализација њиховог стварног друштвеног и културног потенцијала и значаја. Кључне елементе стратегије којом би посленици у хуманистичким наукама указали на друштвену релевантност својих истраживања истакао је у свом излагању др Милош Миленковић (доцент на Катедри за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду).

Увид у улогу управо етнологије/антропологије, не само у проучавању актуелних идентитетских стратегија, него и у креирању идентитета, требало би да омогући друштвено конструктивну и усмерену сарадњу државе и науке на пољу културне и социјалне политике.

Са друге стране, на опасности и негативне аспекте утилитаризације хуманистичких дисциплина указали су др Драган Булатовић (професор на Катедри за историју уметности Филозофског факултета у Београду), др Ангелина Милосављевић – Аулт (Факултет лепих уметности) и др Александра Павићевић (научни сарадник у Етнографском институту САНУ). Знања и перспективе које општем интелектуалном капиталу прилаже хуманистика налазе се у културним темељима цивилизације. Њима се врши *образовање за културу*, којим се осмишљава целокупна стварност. Стога је тежња ка установљавању тржишне вредности и *употребљивости* њеног (стварности) идеацијског аспекта у потпуности апсурдна, јер почива на омаловажавању *идеје* у односу на *материју*, што би требало да представља превазиђену (и презрену?) идеолошку матрицу.

Но, бирократске методе културне ревизије не доводе у питање само смисао научно истраживачког – рада. Њихове последице се озбиљно рефлектују и у области образовања, и то примарно у сфери рада универзитетских професора. Ово је била тема излагања др Бојана Жикића (професор на Катедри за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду). Он је учеснике скупа упознао са структуром радног времена и обавеза професора, у којој на административне послове одлази већи проценат радних сати него на уже стручне.

О пореклу и теоријским основама, те о истраживачкој традицији културе ревизије, говорила је Ивана Гачановић (дипломирани етнолог/антрополог, докторант на Катедри за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду).

Као што је већ поменуто, о једној од кључних етнолошко-антрополошких тема, наиме, тема – о теми идентитета – расправљано је у оквиру другог панела. Основни аргументи и сучељавање позиција заговорника мултикултурних политика и њихових критичара били су изложени у раду мр Јелене Васиљевић (истраживач-сарадника Института за филозофију и друштвену теорију) – „Политике идентитета и критика културног есенцијализма – нужно непријатељи?“. Након овог, претежно теоријског рада следило је излагање др Сенке Ковач (професор на Катедри за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду), у коме је она изложила део својих истраживања о процесу конструисања новог државног празника Сретења, који је одсликао усвајање нових идентитетских образаца у српском друштву на почетку 21. века. Др Мирослава Лукић-Крстановић (научни сарадник у Етнографском институту САНУ) говорила је о дисбалансу конструктивних категорија различитости и етнитета, које се налазе у законским регулативама, и актуелних случајева дикриминације, заснованих на стереотипима о херметизацији различитости и етнитета. Овај панел је завршен излагањем Марије Ристивојевић (дипломирани етнолог/антрополог, докторант на Катедри за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду) о улози музике у конструисању националног идентитета. Ауторка се конкретно усредсредила на феномен експанзије world music-а и тзв. етно музике, која

се поклапа са актуелизацијом националних покрета и идеја из осамдесетих, и посебно из деведесетих година двадесетог века, и која сведочи, између осталог, о унутрашњим контрадикторностима процеса глобализације, сасвим читљивим на пољу културног стваралаштва.

Какав ће углед и статус, улогу и значај имати етнологија/антропологија за друштво и културу, то умногоме зависи од начина њеног јавног презентовања. Ову област деловања првенствено покрива музеолошка пракса, којој је била посвећена трећа секција научног скупа. Концепцијско осавремењивање, брисање разлика између елитне и свакодневне културе, те укључивање музеја у живот окружења које презентују и коме презентују одређену, музејским средствима испричану причу – основне су тенденције савремене музеолошке праксе. У мањим срединама, с обзиром на невелик број институција културе, музеји играју кључну улогу у процесу образовања и презентације културног наслеђа, а тиме и у процесу формирања идентитета, док се у већим градовима, а посебно у престоници, они често јављају као парадигме колективних идентитетских образаца.

О променама кроз које музеји, али и друге установе културе у Србији морају да прођу да би постале релевантни фактори друштвеног и културног образовања говорила је мр Мирјана Менковић (музејски саветник у Етнографском музеју у Београду). Ово излагање представљало је предлог својеврсне стратегије унутрашње организације музеја, која би била најоперативнија за процес европеизације музеја у Србији.

Мр Милош Матић (виши кустос у Етнографском музеју у Београду) се у свом излагању „Антропологизација

нематеријалног културног наслеђа“ осврнуо на значајне формулације Конвенције о заштити нематеријалне културне баштине, које су, са једне стране, отвориле бројне полемике око дефинисања тог појма, а са друге – омогућиле конструктиван антрополошки приступ проучавању нематеријалног културног наслеђа. Елементи теоријског приступа баштини, односно – конкретно предметима материјалне културе, били су присутни и у раду Петра Декића (кустос у Народном музеју у Смедеревској Паланци).

О проблемима и препрекама на путу иновативних приступа и приближавања музејских садржаја посетиоцима говориле су Невена Васић и Ивана Тодоровић (кустоси у Народном музеју Ужице), док је мр Тијана Јаковљевић (кустос у Музеју града Новог Сада) указала на проблем (не)видљивости мањинских заједница на музејским поставкама.

Снежана Шапоњић-Ашанин (виши кустос у Народном музеју у Чачку) упознала је учеснике скупа са садржајем основношколског предмета *Народна традиција* и са веома спорним концептом традиције који представља његову основу. У изради плана и програма за овај предмет нису учествовали етнологи/антрополози, а као предавачи се јављају крајње некомпетентне особе, чиме је читав овај пројекат обесмишљен. Супротно овом искуству, етнологско-занатлијске радионице организоване у Народном музеју у Чачку, о чему је говорила Ивана Ћирјаковић (кустос у Народном музеју у Чачку), представљају креативни спој знања и умећа, те тако од музеја чине привлачна места окупљања.

Нужност отварања музеја за различите групације унутар локалних заједница, као и императив модерног

маркетиншког приступа јавности, биле су теме последњег предавања, које је одржала Ивана Јовановић (кустос у Музеју града Новог Сада).

Предавања која су се могла чути на скупу „Држава, наука, култура“ представљају свакако сажету слику тренутног стања на овој тројној релацији, која

позива на ургентну акцију њених главних актера, али и солидан основ за заједничку стратегију посленика у хуманистичким дисциплинама уопште, а посебно етнолога/антрополога, која би потом довела до њиховог активнијег учествовања у важним друштвеним и културним токовима.

Александра Павићевић

Научни скуп у Чешкој Републици

У Чешкој Републици је од 14. до 16. октобра 2009. године одржан научни скуп под називом „Антоњин Вацлавик (1891–1959) и европска етнологија. Контексти времена и дела“ (*Antonín Václavík (1891–1959) a evropská etnologie. Kontexty doby a díla*). Скуп је уприличен поводом 50-годишњице смрти знаменитога чешког етнолога Антоњина Вацлавика и 90-годишњице оснивања Масариковог универзитета (*Masarykova univerzita*) у Брну, центру Моравске области. Публиковани су програм и резимеи поднетих саопштења, а почетком 2010. године биће објављен зборник радова с овога научног скупа.

Организатори скупа били су: Институт европске етнологије Филозофског факултета Масариковог универзитета (*Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity*) и Музеј југоисточне Моравске (*Muzeum jihovýchodní Moravy*) у Злину, у сарадњи с Катедром етнологије и културне антропологије Филозофског факултета Универзитета Коменског (*Katedra etnologie a kultúrnej antropológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského*) у Братислави, Чешким етнографским друштвом (*Česká národopisná společnost*) из Прага, градом

Лухачовице (*Město Luhačovice*) и варошицом Позловице (*Městys Pozlovice*).

За место одржавања скупа одабрано је познато бањско место Лухачовице (*Luhačovice*), у чијој је околини рођен Антоњин Вацлавик. Лухачовице су смештене у живописном побрђу микрорегиона Лухачовско Залесје (*Luhačovské Zálesí*), на југоистоку Моравске области. Значај овога научног скупа потврђује и покровитељство декана Филозофског факултета Масариковог универзитета, хејмана (начелника) Злинског региона (коме припадају и Лухачовице) и државног сенатора с тог подручја, те чињеница да га је финансијски подржало и Министарство културе Чешке Републике. Радне седнице скупа одржаване су у пространој сали Градског дома културе „Електра“. Поред тога, организатори су, уза сву указану пажњу, омогућили учесницима и разгледање града и околине, а положени су и венци на родну кућу Антоњина Вацлавика у варошици Позловице (*Pozlovice*), која је данас спојена с Лухачовицама.

У оквиру програма скупа представљени су ново чешко издање књиге А. Вацлавика, *Volkskunst und Gewebe – Textil v lidové tvorbě*, као и